

ECS PRESS SEMINARI - SOCIJALNE PROFESIJE U EUROPI PRED IZAZOVIMA SUVREMENOSTI

Bellaria, Italija, ožujak - svibanj 1997.

Usprkos mnogim očevidnim problemima, sadašnji društveni procesi unutar Europske unije ipak govore o ubrzanju političkoj, gospodarskoj i monetarnoj integraciji. Osnovni uzrok tih procesa krije se, dakako, u gospodarskim interesima, tj. potrebi osiguranja zadovoljavajućeg mjesta u sve nemilosrdnijoj globalnoj tržišnoj utakmici. Međutim, istodobno valja odgovoriti i na još neke bitne društvene izazove, od demografskih procesa, promjena u strukturi obitelji, promjena u načinu odvijanja rada i radnog procesa, sve većim socijalnim zahtjevima, izraženoj svijesti o cijeloj lepezi demokratskih, ali i socijalnih prava građana određene zemlje, tj. građanina Europske unije itd.

Pripadnici različitih socijalnih profesija među prvima su koji u svom svakodnevnom radu osjećaju svu životnu težinu ovakvih društvenih procesa. Stoga je i pitanje definiranja socijalne dimenzije ujedinjene Europe jedno od bitnih pitanja koje ih zaokuplja. Prošlogodišnji *European social policy Forum* (Bruxelles, 27-30. 3. 1996) pokazao je da nitko nema monopol u definiranju te socijalne dimenzije te da su pozvani svi da u njemu sudjeluju (a prije svega socijalni partneri te nevladine, neprofitne organizacije).

Određeniji napor suočavanja sa svim pitanjima promjena, utjecaja i posljedica europskih procesa na razvoj i djelatnost socijalnih profesija učinjen je, međutim, potkraj prošle i početkom ove godine razvojem tzv. *ECS PRESSA*, nove tematske mreže socijalnih profesija financiranog unutar posebnog programa Europske unije, pod nazivom *Socrates*. Sponzoriran od triju europskih asocijacija: *European Association of Schools of Social Work* (EASSW), *European Association of Training Centres for Socio-Educational Care Work* (EATCSECW) i *European Centre for Community Education* (ECCE), cilj je *ECS PRESSA* promocija visokog stupnja kompetentnosti socijalnih profesija, primjerenog promjenama i izazovima europskog društva, omogućavanje razmjene prakse i ideja te kreiranje interdisciplinarnog foruma u Europi. Da bi ispunio ovako ambiciozan cilj, planirana je serija aktivnosti u razdoblju 1997-1999. godine, a početak konkretnoga rada označen je održavanjem tri-

ju seminara. Seminari organizirani u ožujku, travnju i svibnju ove godine, okupili su po 50 sudionika iz gotovo svih zemalja Europske unije koji su cilj tematske mreže razvijali obradom triju tema: uloga socijalnih profesija u borbi protiv socijalne isključenosti, socijalne profesije u promijenjenom društveno-političkom kontekstu u Europi te razvijanje europske dimenzije u obrazovanju socijalnih profesija.

Prvotna ideja organizatora skupa bila je da tematska mreža obuhvaća socijalne profesije cijele Europe, ali ih je u tome spriječila birokratska procedura Europske komisije koja financijski striktno razlikuje dva programa: *Socrates*, samo za države Europske unije te *Tempus*, za većinu postkomunističkih država (ali /još?/ ne i za Hrvatsku). Primorani poštivati pravila financijera skupa, ali i ne nalazeći dovoljno argumenata za takvu podjelu, organizatori skupa su omogućili radno sudjelovanje na seminarima i vrlo malom broju zainteresiranih iz drugih zemalja, među njima i potpisnicima ovoga prikaza koji su sudjelovali u radu drugoga, odnosno trećeg seminara.

Shodno rezultatima ovih seminara, a prema riječima Waltera Lorenza, znanstvenog direktora *ECS PRESSA*, planiran je i dogovoren daljnji rad na temama s tim da će po jedna od triju "sponzorskih" institucija biti za svaku temu zadužena. Tako će EASSW promicati europsku dimenziju u obrazovanju socijalnih profesija: razvoj programa, nastavnih materijala i znanstvenih istraživanja, razvoj znanja i vještina socijalnih profesija, pedagoški pristupi te organizacija i struktura europskih sadržaja. ECCE će biti zadužen za pitanje socijalne isključenosti, kao jednom od najvažnijih pitanja s kojim se socijalne profesije suočavaju, posebice obrađujući teme kao što su: prava djece, invalidnost, nejednakost starijih, izbjeglice i etnička marginalizacija, nezaposlenost i siromaštvo. EATCSECW cjelokupnu problematiku smješta u društveni kontekst: utjecaj nove socijalne politike na socijalne usluge, institucionalni i neformalni odgovori na uvjete i okolnosti nove socijalne politike.

Rad drugog seminara pod nazivom "Socijalne profesije u promijenjenim društveno-po-

litičkim prilikama Europe” bio je organiziran u tri tematske grupe: socijalna ekonomija, razvoj *curriculum* socijalnog rada te programi i projekti.

O suvremenim socijalnim promjenama vrlo su zanimljivo govorili predstavnici Irske koji su posebno istakli procese kao što su: prijelaz iz ruralne u urbanu ekonomiju, porast socijalnih problema (povećanje broja razvoda brakova, zloraba droge i alkohola, AIDS...) te demografske promjene (Irska ima najveći broj djece ispod 15 godina u Europi). Mnoge od navedenih pojava jako utječu na izobrazbu socijalnih profesija. Najviše se to ističe u području stjecanja vještina terapijskih tehnika, menadžmentu, profesionalnom identitetu. U institucionalnom dijelu socijalne skrbi naglašeno je i smanjenje različitih oblika rezidencijalne njege i povećanje izvaninstitucionalnih oblika. Od 1971. do 1991. godine, mnogo je velikih institucija zatvoreno (prema uputama *Kennedy Report* iz 1970), a sve su se više otvarale manje, ali prilagodljivije “kuće” u kojima se na prihvatljiviji način odgovaralo na socijalne potrebe korisnika, a u većem broju su se i organizirali centri za trening i okupljanje ljudi iz socijalnih profesija.

Ono što je naglašeno za većinu zemalja zapadne Europe pa tako i za Irsku, jest redukcija sredstava za socijalne potrebe i pojava drugih oblika rada u socijalnoj domeni (privatne inicijative, nevladine organizacije, menadžment u socijalnom radu). Osnovno zaključno pitanje koje se pojavljivalo u svim diskusijama unutar grupe bilo je kako proaktivno utjecati na postojeću socijalnu politiku kako bi ona zadovoljila razvojne potrebe društva. S obzirom na različita iskustva svih sudionika grupe, diskusije su većinom završavale novim pitanjima i dilemama o razvoju socijalnih profesija unutar promjenjivih prilika u Europi. Zaključili smo da su mnogi socijalni problemi zajednički te da postoji internacionalna dimenzija određenih pojava. Stoga je potrebna suradnja u kreiranju internacionalne socijalne politike tj. njenih učinaka u području socijalne skrbi svake države.

Posebna je pažnja posvećena pitanjima obrazovanja socijalnih profesija. Redukcija državnih sredstava redefinira ulogu i zadatke socijalnih servisa. Socijalni radnici i srodne profesije sve više postaju *care manageri*, agenti i tsl. Socijalna politika u svom zakonskom

okviru također sve više reformulira ulogu socijalnih radnika prema sve većem administriranju i financijskom menadžmentu, a sve manje prema stvaranju povoljnijih uvjeta života depriviranih članova društva. U ovom se trenutku može reći da se slabo educirani i uvježbani socijalni radnici susreću s teškim situacijama i problemima, što često rezultira i javnim skandalima, naročito u radu s klijentima s mentalnim poremećajima, koji žive u zajednici s vrlo malom potporom svih segmenata društva. Takva situacija, naročito u Engleskoj, rezultat je manjka komunikacije između raznih socijalnih agencija i državnih i nedržavnih izvora financiranja, iako mediji, uglavnom neopravdano, okrivljuju struku socijalnog rada.

Sudionici seminara mogli su se vrlo detaljno upoznati s obrazovanjem socijalnih radnika u Engleskoj. Sredstva osigurava Ministarstvo zdravstva Vijeću za obrazovanje i osposobljavanje socijalnih radnika, koje potom alocira novac fakultetima i visokim školama za programe obrazovanja. Ti se programi provode u suradnji s lokalnim agencijama za socijalnu skrb te državnim i nedržavnim (neprofitnim) organizacijama. Time se osiguravaju sredstva za podučavanje, praktičan rad i sl. Direktori raznih socijalnih servisa imaju važnu ulogu u svim programima, s obzirom da neposredno odlučuju za koje će programe upotrijebiti postojeća sredstva. Treba naglasiti izrazite probleme u financiranju, tj. trend redukcije sredstava za izobrazbu socijalnih radnika, što se osjeća i kroz smanjenje broja studentskih stipendija.

Patricia Wexford (Engleska) posebno je istaknula potrebu kontinuirane evaluacije u obrazovanju i osposobljavanju. Potreba za kvalitetnim obrazovanjem naročito je naglašena u radu s mladima. U Engleskoj se dugo radilo na dobrovoljačkoj osnovi, što danas otežava uspostavljanje standarda u identifikaciji potreba u obrazovanju. Sadašnja razina izobrazbe socijalnih profesija u radu s mladima i u zajednici ne zadovoljava potrebe korisnika, naročito u području ovisnosti, razvoda i sl.

Sears Maureen (Engleska) govorila je o ekonomsko-političkim i organizacijskim promjenama sustava socijalne skrbi. Socijalna politika 80-ih i 90-ih obilježena je zatvaranjem velikih institucionalnih oblika skrbi u korist profiliranijih manjih i obiteljskih grupa, posebno za djecu i odrasle s mentalnim oboljenjima i

teškoćama u učenju i razvoju te za starije i one s tjelesnim poteškoćama. U tom području rada velik je utjecaj samih korisnika na uvjete njihova života, a primjećuje se i velik broj lokalnih inicijativa i grupa građana koje aktivno participiraju u tom području.

The Children Act - zakon iz 1989. godine, donio je velike promjene u načinu rada socijalnih radnika s djecom i njihovim obiteljima. Uključena je i šira obitelj te se vodi računa o etničkoj pripadnosti kao važnoj karakteristici u radu. Dobrovoljni sektor je od prvotno isključivo religijske osnove, danas uglavnom pod supervizijom države. Velike nevladine organizacije povećavaju sredstva i aktivnosti u područjima koje država neće ili ne može osigurati.

Studenti, korisnici, praktičari, edukatori - svi bi oni trebali biti, naglašeno je, aktivniji u određivanju zadataka i uloge socijalnog rada općenito, predvodnici u aktivnostima razvoja zajednice (*community development*) te u kampanjama kojima bi trebalo ne samo reagirati na postojeću situaciju već i aktivno mijenjati uvjete, smanjujući opseg državne kontrole, odnosno utjecati na decentralizaciju socijalne skrbi.

Rad trećega seminara - o razvoju europske dimenzije u obrazovanju socijalnih profesija - pokazao je kako ju je, istodobno, i teško i potrebno definirati, odnosno barem razmišljati o njoj. Naime, nitko nema namjeru dovesti u pitanje jedno od svetih načela socijalne Europe - načelo supsidijarnosti - načelo priznavanja kompetentnosti različitih oblika organiziranja i djelovanja, načelo priznavanja nacionalnih i lokalnih različitosti i sl. Čini se da je čak moguće uočiti jednu novu dinamiku između lokalne, nacionalne i europske razine. Praksa također pokazuje kako je teško moguće očekivati ujednačavanje različitih oblika praksi, čak i na najmanjoj razini, primjerice određivanja minimuma porodijskog dopusta za sve građanine Europske unije. Stoga je savim jasno da "europska dimenzija" ne referira nešto čvrsto strukturirano, obvezatno, zajedničko i sl. Ipak, uza sve komparativne prednosti različitih teorija i praksi, različitih povijesnih, kulturnih i društvenih obrazaca, izazovi su zajednički, mobilnost sve veća i lakša, globalizacijski pritisci i uvjeti rada sve izraženiji. Stoga je kod gotovo svih sudionika trećega seminara svijest o potrebi određene suradnje bila izražena, gotovo

jednako kao što je bilo i izraženo različito razumijevanje kako definirati "europsko", na koji način i u kojem obliku ta dimenzija treba biti uključena u formalno obrazovanje socijalnih radnika i drugih socijalnih profesija, kako razvijati razmjenu studenata, nastavnika, programa, zajednička istraživanja, moduse interesnog povezivanja i sl.

Iako je bilo određenih teškoća u mogućnosti provedbe točno zamišljenoga rada, sudionici seminara, podijeljeni u nekoliko radnih grupa, pokušali su odgovoriti na neka konkretna pitanja. Koje se razlike u europskim kontaktima dosada postojale, koje su mogućnosti, koje su teškoće i koje je principe novih pristupa moguće diferencirati? Ova su pitanja razrađivana u pogledu pedagoško/didaktičkih metoda i pristupa u obrazovanju, sadržaju te strukturi obrazovnog i znanstvenog rada.

Da bi se moglo odgovoriti ovakvim pitanjima posebno je tematizirano pitanje multikulturalne, multietničke Europe (Charlotte Williams, Wales), tj. pitanje kako socijalni rad odgovora tom poimanju. Pitanje jest da li je rad s manjinama samo tehničko pitanje ili ono zahtjeva određenu moralnu pa i političku osnovicu te da li postoji posebna metodologija socijalnog rada u tom području. Slične metodološke dileme izazvala je i prezentacija iskustva pedagoškog rada sa studentima (Gavin Fairbairn, Engleska) u kome se posebno koriste istinite životne priče koje studentima trebaju predočiti svu težinu etičkih dilema s kojima se susreću socijalne profesije u svome radu i koje oni trebaju razotkrivati, a ne potiskivati unaprijed definiranom tehniciziranom postupkom. Imali smo priliku čuti i zanimljive rezultate istraživanja o mišljenju studenata o uključenosti europske dimenzije u njihovom obrazovanju (Andrew Baugh, Engleska), a dogovorena je i provedba istog istraživanja i u drugim zemljama. Bilo je riječi i o kreativnom radu na osobnom razvoju stavova studenata (Anne Van Schoor, Belgija), pitanju prava djeteta u obrazovanju socijalnih pedagoga i socijalnih radnika (Ewa Kantowicz, Poljska), marginalizaciji kao europskom problemu (Synnove Karvinen, Finska), odnosu prava i socijalnih profesija (Ingvild Sigstad Begg, Norveška), participaciji u socijalnom radu (Josefina Fernandez, Španjolska), kreativnom profiliranju obrazovanja socijalnih radnika (Frank Stovebaek, Danska) i sl.

Seminar je svoj najkonkretniji izraz dobio upravo u razmjeni informacija o programima obrazovanja socijalnih profesija, primjerima razmjene studenata pa sve do vrlo zanimljive prezentacije ideje i iskustva nedavno oformljenog Europskog instituta za komparativne socijalne studije (u zajedničkoj organizaciji *Hogeschool Maastricht* i *University of North London*) čiji je, zasada, najvažniji rad na postdiplomskom studiju komparativnih europskih socijalnih studija. Zanimljivo je da takav studij traje godinu dana, da studenti imaju šest predmeta (četiri obvezna i dva izborna od pet ponuđenih) te da studenti moraju poduzeti šestomjesečno istraživanje na odabranu temu u nekoj drugoj zemlji, ne svojoj, na temelju čega pišu završni rad. Planirano je i širenje rada ovoga Instituta, posebice u razvoju doktorskih studija i znanstvenih istraživanja.

Posebice je bila uočljiva prezentirana šarolikost različitih organizacijskih oblika obrazovanja različitih socijalnih profesija (socijalnih radnika i socijalnih pedagoga ponajprije) na posebnim visokim školama, politehnikama te sveučilištima. Još je zanimljivije da su i u istoj zemlji prisutni različiti oblici te da svugdje po-

stoji mogućnost poslijediplomskog i dokorskog obrazovanja. Upravo je na primjeru organiziranja zajedničkog postdiplomskog studija iz europskih socijalnih studija zorno pokazano kako je tako velikim (europskim i globalizacijskim) izazovima u radu socijalnih profesija moguće odgovoriti jedino produbljenijim obrazovanjem i dodatnim istraživanjem.

Tek će se u narednim mjesecima sumirati rezultati rada ovih triju seminara pa je o tome, kao i o budućem radu, još prerano davati mjerodavnu ocjenu. Ipak, čini se da je učinjen jedan bitan kvalitativan korak koji će svoje prave i potpune dimenzije dobiti tek projekcijom rada nakon ovog početnog razdoblja. Nema sumnje da je tematska mreža *ECSPRESS* prebrodila neke porođajne poteškoće i da će pružiti potreban okvir sadržaju koji će joj dati sami pripadnici socijalnih profesija. Također nema sumnje da je za Hrvatsku važno da, makar i u posve neinstitucionalnim oblicima, dobrohotnošću mnogih, participira dijelom u radu ove i drugih tematskih europskih i svjetskih mreža.

Natalija Sertić
Siniša Zrinščak